امير اهل سُنّت دامت برکاتهم العاليه جي ڪتاب "550 سنتون ۽ آداب" جي هڪ قسط

103 سنتون ۽ آداب

سنڌي

ڪاڻي جون 32 سنتون ۽ آداب

ٻارڙن جي ٻاري ٻر 15 سنتون ۽ آداب

صلہ رحمي جون 13 سنتون ۽ آداب

مهمان نوازي جون 30 سنتون ۽ آداب

شيخِ طريقت، اميرِ اهلسنّت، باني دعوتِ اسلامي حضرت علامه مولانا ابو بلال

مُحمّد اِلياس عطّار قادِري رَضَوي

دامت برکاتهم العاليه

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ؕ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ؕ

ڪتاب پڙهڻ جي دعا

ديني ڪتاب يا اسلامي سبق پڙهڻ کان پهريان هيٺ ڏنل دعا پڙهي چڏيو اِنْ شَآءَاللّٰه جيڪو ڪجھ پڙهندا ياد رهندو، دعا هي آهي:

اَللّٰهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حِكْمَتَكَ وَانْشُرْ عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ يَا ذَاالْجَلَالِ وَالْاِكْرَام

ترجمو: اي الله پاڪ اسان تي علم ۽ حڪمت جا دروازا کولي ڇڏ ۽ اسان تي پنهنجي رحمت نازل فرماءِ! اي عظمت ۽ بزرگي وارا!

(مستطرف ج ١ ص ٤٠ دار الفكر بيروت)

طالب غم
مدينه
بقيع
و
مغفرت

(نوٽ: اول آخر هڪ هڪ ڀيرو درود شريف پڙهي ڇڏيو)

رسالي جو نالو: 103 سنتون ۽ آداب

ڇاپو پهريون: ربيع الثاني 1445ھ نومبر 2023ع

تعداد:

ڇاپيندڙ: مڪتبة المدينہ عالمی مدنی مرکز فیضان مدینہ بابُ المدینہ کراچی

مدني التجا: ڪنهن کي به هي ڪتاب ڇاپڻ جي اجازت ناهي

ڪتاب خريد ڪندڙ توجه فرمائن

ڪتاب جي ڇپائي ۾ ڪا وڏي خرابي هجي يا صفحا گهٽ هجن يا بائنڊنگ ۾ اڳتي پوئتي ٿي ويا هجن ته مڪتبة المدينہ سان رابطو فرمايو.

شيخِ طريقت، اميرِ اهلسنّت، بانيءِ دعوت اسلامي، حضرت علامہ

دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه

مولانا ابو بلال محمد الياس عطار قادري رضوي

هي مضمون كتاب "550 سنتون ۽ آداب" مان کنيل ويو آهي

103 سنتون ۽ آداب

ترجمو

ٽرانسليشن ڊپارٽمنٽ (دعوت اسلامي)

هن رسالي جو آسان سنڌي زبان ۾ ترجمي ڪرڻ جي وس آهر ڪوشش ڪئي آهي. جيڪڏهن ترجمي يا ڪمپوزنگ ۾ ڪٿي ڪا ڪمي بيشي نظر اچي ته ٽرانسليشن ڊپارٽمنٽ کي آگاهه ڪري ثواب جا حقدار بڻجو.

رابطي جي لاءِ:

ٽرانسليشن ڊپارٽمنٽ (دعوت اسلامي) عالمي مدني مرڪز فيضان مدينہ محلہ سوداگران پراڻي سبزي منڊي باب المدينہ ڪراچي

UAN: ☎ +92-21-111-25-26-92 – Ext. 7213

Email: translation@dawateislami.ne

فهرست

103 سنتون ۽ آداب 1
دُرُود شريف جي فضيلت 1
پاٽي پيئڻ جا 13مدني گل 1
ڪائڻ جون 32 سنتون ۽ آداب 3
صلہ رحمي جون 13 سنتون ۽ آداب 7
پاڙيسري جي باري ۾ 15 سنتون ۽ آداب 10
مهمان نوازي جون 30 سنتون ۽ آداب 14

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ
اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

هي مضمون كتاب "550 سنتون ۽ آداب" مان كنيو ويو آهي

103 سنتون ۽ آداب

دعاءِ عطار: ياربَّ المصطفيٰ! جيكو مكمل رسالو "**103 سنتون ۽ آداب**" پڙهي يا ٻڌي وني ان كي سنتن جو عامل بڻاءِ ۽ ان جي والدين سميت بي حساب بخشش فرماءِ.

اٰمِيْن بِجَاهِ النَّبِيِّ الْاَمِيْن صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

دُرُود شريف جي فضيلت

فرمانِ آخري نبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم : "مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ فِيْ يَوْمٍ اَلْفَ مَرَّةٍ لَمْ يَمُتْ حَتّٰى يَرٰى مَقْعَدَهٗ مِنَ الْجَنَّةِ" يعني جيكو مون تي هك ڏينهن ۾ هك هزار ڀيرا درود شريف پڙهندو اهو ان وقت تائين نه مرندو جيستائين جنّت ۾ پنهنجو مقام نه ڏسي وني." (الترغيب و الترهيب، 326/2، حديث: 2590)

وہ تو نِہایت سَستا سودا بیچ رہے ہیں جنّت کا ہم مُفلِس کیا مول چُکائیں اپنا ہاتھ ہی خالی ہے
(حدائق بخشش، ص 182)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

پاڻي پيئڻ جا 13 مدني گل

ٻه فرامين مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: (1) اُٺ وانگر هك ئي ساهي ۾ نه پيو، بلك ٻه يا ٽي ڀيرا (ساهه كٽي) پيئو ۽ پيئڻ كان اڳ ۾

بِسۡمِ اللهِ پڙهو ۽ پيئڻ کان پوءِ اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ چوندا ڪريو.[52] (2) نبيّ اَڪرم صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ٿانوءَ ۾ ساهه کڻڻ يا ڦوڪ ڏيڻ کان منع فرمايو آهي.[53] حضرت مفتي احمد يار خان رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه هن حديث شريف جي حوالي سان فرمائن ٿا: ٿانوَ ۾ ساهه کڻڻ جانورن جو ڪم آهي، ۽ ساهه ڪڏهن زهريلو به هوندو آهي انهيءَ ڪري ٿانوَ کان وات پري ڪري ساهه کڻو (يعني ساهه کڻڻ مهل گلاس جدا ڪيو) گرم کير يا چانهه کي ڦوڪن سان ٿڌو نه ڪيو بلڪ ڪجهه دير صبر ڪري ڪجهه ٿڌي ٿيڻ کان بعد پيئو.[54] البت دُرود پاڪ وغيره پڙهي شِفا جي نيّت سان دم ڪرڻ ۾ ڪو حرج ناهي (3) پيئڻ کان پهرين بِسۡمِ الله پڙهو (4) چوسي ڪري ننڍا ننڍا ڍُڪ پريو، وڏا ڍُڪ پَرڻ سان جگر جي بيماري پيدا ٿيندي آهي (5) پاڻي ٽن ساهين ۾ پيئو (6) ويهي ڪري ۽ ساڄي هٿ سان پاڻي پيئو (7) ڪؤنري وغيره مان وضو ڪيو ته ان جو بچيل پاڻي پيئڻ 70 بيمارين کان شِفا آهي جو اهو آبِ زم زم شريف سان مشابهت رکي ٿو، ان ٻنهي (يعني وضو جو بچيل پاڻي ۽ آب زم زم شريف) کان علاوه ٻيو ڪو به پاڻي ويهي ڪري پيئڻ مڪروه آهي.[55] اهي ٻئي پاڻي قبلي ڏانهن منهن ڪري بيهي پيئو (8) پيئڻ کان پهريان ڏسو ته پيئڻ جي ٿانوَ ۾ ڪا نقصان واري شيءِ وغيره ته ناهي[56] (9) پاڻي پيئڻ کان پوءِ اَلۡحَمۡدُلِلّٰه چئو (10) حضرت امام محمد بن محمد بن محمد غزالي رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا: بِسۡمِ الله پڙهي پيئڻ شروع ڪري پهرين ساهي جي آخر ۾ اَلۡحَمۡدُلِلّٰه ٻي کان پوءِ اَلۡحَمۡدُلِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ۽ ٽين کان پوءِ اَلۡحَمۡدُلِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡم پڙهي.[57] هي هڪ سنو ڪم آهي نه به ڪيو ته حرج ناهي ۽ شروع ۾

بِسْمِ الله ۽ آخر ۾ اَلْحَمْدُلِلّٰه چوڻ سان بہ سنت ادا ٿي ويندي (11) گلاس مان بچيل مسلمان جي اُوبر واري صاف پاڻي کي استعمال لائق هجڻ جي باوجود هرويرو اڇلائڻ نہ کپي (12) منقول آهي: سُؤرُ الْمُؤمِنِ شِفاءٌ يعني مسلمان جي اوبر ۾ شِفا آهي.[58] (13) پيئڻ جي ڪجھ گھڙي بعد خالي گلاس کي ڏسندا تہ ان جي پاسن مان ڪجھ قطرا هيٺ جمع ٿي چڪا هوندا ان کي بہ پي ڇڏيو.

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللہُ عَلٰی مُحَمَّد

کائڻ جون 32 سنتون ۽ آداب

(1) **کاڌو** صرف لذت (TASTE) جي لاءِ نہ کاڌو وڃي بلڪ کائيندي وقت هي نيت ڪري وٺو:”**الله** پاڪ جي عبات تي قوّت حاصل ڪرڻ جي لاءِ کائي رهيو آهيان“ (2) **بک** کان گھٽ کائڻ گھرجي ۽ بک بلڪل باقي نہ رهي ايترو کاڌو کائي وٺڻ مباح آهي يعني نہ ثواب آهي نہ گناھ، چو تہ ان جو بہ صحيح مقصد ٿي سگھي ٿو تہ طاقت گھٽي تيندي. ۽ **بک کان وڌيڪ کائڻ حرام آهي**. وڌيڪ جو اهو مطلب آهي تہ ايترو کائڻ جنهن سان پيٽ خراب ٿيڻ جو غالب گمان آهي، مثال طور دست ٿي پوندا ۽ طبيعت بدمزاج ٿي پوندي.[59] اهڙي طرح تندرست ماڻھو جو اهڙي غذا استعمال ڪرڻ گناھ آهي جنهن سان بيمار ٿي پوڻ جو غالب گمان هجي ائين ئي مريض جي اهڙي بدپرهيزي ڪرڻ جنهن سان مرض وڌي وڃڻ جو غالب گمان هجي. مثال طور تجربي کان ثابت هجي (3) بک کان گھٽ کائڻ بيشمار فائدن جو مجموعو آهي جو تقريبًا 80 فيصد بيماريون خوب پيٽ ڀري کائڻ سان ٿينديون آهن. تنهنڪري اجان

بک باقي هجي تہ هٿ روڪي ونو (4) اڪثر دسترخوان تي عبارت لکيل هوندي آهي (مثال طور شعر يا ڪمپني وغيره جو نالو) اهڙي دسترخوانن کي استعمال ۾ آڻڻ، انهن تي کاڌو کائڻ نہ گهرجي.[60] (5) **کاڌو کائڻ کان پهريان** ۽ بعد ۾ پنهنجا ٻئي هٿ ڪارائين تائين ڌوئڻ سنت آهي.[61] (6) **فرمانِ مصطفيٰ** صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم! کائڻ کان پهريان ۽ بعد ۾ وضو ڪرڻ (يعني ڪارائين تائين ٻئي هٿ ڌوئڻ) **رزق ۾ ڪشادگي ڪندو** ۽ شيطان کي پري ڪندو آهي.[62] (7) کاڌوکائڻ وقت جوتا لاهي ڇڏيو جو ائين ڪرڻ سان پيرن کي آرام ملندو. **فرمانِ مصطفيٰ** صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: ”جڏهن توهان کاڌو کائڻ جي لاءِ ويهو تہ جوتا لاهي ويهو چوتہ هي توهان جي پيرن لاءِ آرام جو باعث آهي.[63] (8) کاڌو کائڻ وقت کابو پير وڇايو ۽ ساڄو گوڏو اُڀو رکو يا ڏُڌُ تي ويهو ۽ ٻئي گوڏا اُڀا رکو.[64] يا ٻنهي پيرن جي پٺ تي گوڏن پر ويهو[65] (9) اسلامي ڀاءُ هجي يا اسلامي ڀيڻ جڏهن کائڻ جي لاءِ ويهن تہ چادر يا ڪُرتي جي دامن جي ذريعي **پردي ۾ پردو ضرور ڪن** (10) ٻوڙ يا چٽڻيءَ جي پيالي مانيءَ تي نہ رکو[66] (11) مٿو اگهاڙو ڪري کائڻ اَدب جي خلاف آهي ۽ ان سان رزق ۾ تنگي ٿيندي آهي. (12) کابي يعني اُبتي هٿ کي زمين تي ٽيڪ ڏئي کائڻ مڪروه آهي[67] (13) **مٽي جي** ٿانوَ ۾ کائڻ افضل آهي چوتہ جيڪو پنهنجي گهر ۾ **مٽي جا ٿانوَ** نهرائيندو آهي ملائڪ ان گهر جي زيارت ڪرڻ لاءِ ايندا آهن[68] (14) دسترخوان تي سبزي هجي تہ ملائڪ نازل ٿيندا آهن[69] (15) کاڌي کان پهريان هيءَ دعا پڙهي وڃي تہ جيڪڏهن کاڌي ۾ زهر بہ هوندو تڏهن بہ اِنۡ شَآءَاللّٰه ڪو اثر نہ ڪندو: دعا هي آهي: بِسۡمِ اللّٰهِ الَّذِیۡ لَا یَضُرُّ مَعَ اسۡمِهٖ شَیۡءٌ فِی الۡاَرۡضِ، وَلَا فِی السَّمَآءِ، یَا حَیُّ یَا قَیُّوۡمُ

[1](70) ” **ترجمو: الله** جي نالي سان شروع ڪيان ٿو جنهن جي نالي جي برڪت سان زمين ۽ آسمان جي ڪابه شيء نقصان نه ٿي پهچائي سگهي. اي هميشه ڪان زنده ۽ قائم رهڻ وارا.“ (71) (16) جيڪڏهن شروع ۾ بِسۡمِ اللّٰهِ پڙهڻ وسري وڃي ته ڪاڌي جي وچ ۾ ياد اچڻ تي ايئن چئي ونو: بِسۡمِ اللّٰهِ اَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ **ترجمو:** الله پاڪ جي نالي سان ڪاڌي جي شروعات ۾ هن جو ختم ٿيڻ (17) شروع ۽ آخر ۾ لوڻ ڪائو جو سنت آهي ۽ ان سان 70 **بيماريون دور ٿينديون آهن.**“(72) اعليٰ حضرت رَحۡمَةُ اللّٰهِ عَلَيۡه **نمڪين**(ڇهرين شين) ڪائڻ کي لوڻ جي حڪم ۾ ورتو آهي(73) (18) **ساجي** هٿ سان ڪائو، ڪابي هٿ سان ڪائڻ، پيئڻ، وٺڻ، ڏيڻ **شيطان جو طريقو آهي.** اڪثر اسلامي ڀائر گرهه ته ساجي هٿ سان ئي ڪائيندا آهن، پر جڏهن وات جي هينان ڪابو هٿ رکندا آهن ته ڪجهه داڻا ان ۾ ڪِرندا آهن ۽ اهي ڪابي ئي هٿ سان وات ۾ وجهندا آهن. اهڙي ئي طرح دسترخوان تي ڪِريل داڻا ڪابي هٿ سان ڪائيندا آهن، انهن کي گهرجي ته هو ڪابي هٿن جا داڻا ساجي هٿ ۾ رکي ئي وات ۾ وجهن (19) ڪابي هٿ ۾ ماني پڪڙي ڪري ساجي هٿ سان ٽوڙڻ **تڪبر** دور ڪرڻ جي لاءِ آهي“(74) اڪيلو ڪائيندي هٿ وڏائي ڪري ٿالهه يا ڀاڄيءَ جي ٿانوَ جي بلڪل وچ ۾ متي ڪري ماني ۽ ڊبل روٽي وغيره کي ٽُڪرا ڪرڻ جي عادت بڻايو، اهڙيءَ ريت مانيءَ جا ذرا ڀاڄيءَ ۾ ئي ڪِرندا. نه ته دسترخوان تي ڪِري

---

[1] جنهن دعا ۾: ”يَاحَيُّ يَاقَيُّوۡمُ“ جي بدران ”وَهُوَالسَّمِيۡعُ الۡعَلِيۡمُ“ آهي، ان دعا جي فضيلت ”ترمذي“ ۽ ”ابن ماجه“ ۾ هن طرح آهي، فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جيڪو ٻانهو روزانو صبح ۽ شام ٽي ڀيرا هي ڪلما چوي: ”بِسۡمِ اللّٰهِ الَّذِيۡ لَا يَضُرُّ مَعَ اسۡمِهٖ شَيۡءٌ فِي الۡاَرۡضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ وَهُوَ السَّمِيۡعُ الۡعَلِيۡمُ“ ته ان کي ڪا شيءِ نقصان نٿي پهچائي سگهي.(70)

ضايع تي سگهن ٿا. (20) ٽن آڱرين يعني وچين، شهادت واري ۽ آڱوٺي سان کاڌو کائو جو اها انبياءِ ڪرام عَلَيۡهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام جي سنّت آهي، جيڪڏهن چانورن جا داڻا ڌار ڌار هجن ۽ ٽن آڱرين سان گرهه ناهڻ ممڪن نه هجي ته چئن يا پنجن آڱرين سان کائي سگهجي ٿو. (21) گرهه ننڍو کڻو ۽ ان احتياط سان ته بَچ بَچ جو آواز پيدا نه ٿئي ۽ چڱيءَ ريت چٻاڙي کائو جيڪڏهن چڱيءَ ريت چٻاڙڻ بنا ڳهي ويندؤ ته هضم ڪرڻ ۾ معدي کي سخت تڪليف ٿيندي ۽ ائين طرح طرح جي بيمارين کي منهن ڏيڻو پئجي سگهي ٿو، تنهن ڪري ڏندن جو (چٻاڙڻ وارو) ڪم آنڊن کان نه وٺو (22) هر ٻن گرهن جي وچ ۾ يَا وَاجِدُ پڙهڻ سان پيٽ ۾ نور پيدا ٿيندو آهي ۽ بيماري دور ٿيندي آهي (23) کائي وٺڻ کان پوءِ سڀ کان پهريان وچين پوءِ شهادت واري ۽ پوءِ آڱوٺو چٽيو. سرڪارِ مدينه صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم کاڌي کان بعد مبارڪ آڱرين کي ٽي ڀيرا چٽيندا هئا [75] (جيڪڏهن ٽي ڀيرا چٽڻ کان بعد به آڱرين تي غذا جو اثر باقي رهي ته وڌيڪ ايترا ڀيرا چٽيو جو غذا جو اثر ويندو رهي.) (24) ٿانءُ به چٽي ڇڏيو، حديثِ پاڪ ۾آهي، ”کاڌي کان پوءِ جيڪو شخص ٿانءُ چٽيندو آهي ته اهو ٿانءُ ان جي لاءِ دعا ڪندو آهي ۽ چوندو آهي، الله تعاليٰ توکي جهنم جي باهه کان آزاد ڪري جيئن تو مون کي شيطان کان آزاد ڪيو.“ [76] ۽ هڪ روايت ۾ آهي ته ٿانءُ ان جي لاءِ استغفار (يعني مغفرت جي دعا) ڪندو آهي [77] (25) حضرت امام محمّد بن محمّد بن محمّد غزالي رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا: جيڪو کاڌي جو ٿانءُ چٽيندو ۽ ڌوئي ڪري ان جو پاڻي پيئندو ان کي هڪ غلام آزاد ڪرڻ جو ثواب ملندو آهي. ۽ ڪريل ٽڪرن کي کڻڻ جنت جي حورن جو مهر آهي. [78]

(26) **فرمانِ مصطفيٰ** صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ”جيڪو شخص ڪاڌي جا ڪِريل ذرا ڪٺي ڪري کائيندو اهو ڪشادگي واري زندگي گذاريندو آهي ۽ ان جي اولاد ۾ خيريت رهندي آهي“[79] (27) ڪاڌي کان بعد ڏندن جو خلال ڪيو.(28) **ڪاڌي** کان بعد اول آخر درود شريف سان گڏو گڏ هي **دعا** بہ پڙهو:”اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَجَعَلَنَا مُسْلِمِيْن“ **ترجمو: الله** پاڪ جو شڪر آهي جنهن اسان کي کارايو، پياريو ۽ اسان کي مسلمان بڻايو. (29) جيڪڏهن ڪنهن کارايو هجي تہ هيءَ دعا بہ پڙهو. ”اَللّٰهُمَّ اَطْعِمْ مَنْ اَطْعَمَنِیْ، وَاسْقِ مَنْ سَقَانِیْ“ **ترجمو:** اي الله پاڪ ان کي کاراءِ جنهن مون کي کارايو ۽ ان کي پيئار جنهن مون کي پيئاريو [80] (30) کاڌو کائڻ کان پوءِ سورت اخلاص ۽ سورت قريش پڙهو[81] (31) **کائڻ** کان پوءِ هٿ چڱيءَ طرح صابڻ سان ڌوئي ڪري اُگهي ڇڏيو. (32) حضرت امام محمّد بن محمّد غزالي رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَيْه لکن ٿا: ڪاڌي کان پوءِ وضو يعني ڪارائين تائين ٻئي هٿ ڌوئڻ جنون(يعني پاڳل پن) دور ڪري ٿو.[82]

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِيْب! صَلَّى اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّد

”صلہ رحمي جون 13 سنتون ۽ آداب

فرمانِ الٰهي:

وَ اتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ [109]	**ترجمو ڪنز الايمان:** ۽ الله کان ڊڄو جنهن جي نالي سوال ڪندا آهيو ۽ رشتن جو لحاظ رکو.

انهيءَ آيت سڳوري جي حوالي سان ”تفسير مظهري“ ۾ آهي:

يعني توهان قطع رحمي (يعني رشتيدارن کان تعلق ٽوڙڻ کان) بچو.[110]

7 فرامينِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم:(2) جيڪو الله پاڪ ۽ قيامت تي ايمان رکي ٿو ان کي گهرجي تہ صلہ رِحمي ڪري.[111] (3) قيامت جي ڏينهن الله پاڪ جي عرش جي ڇانوَ ۾ ٽي قسم جا ماڻهو هوندا (انهن مان هڪ) صلہ رِحمي ڪرڻ وارو آهي[112] (4) رشتو ٽوڙيندڙ جنت ۾ نہ ويندو[113] (5) ماڻهن ۾ سڀ کان سنو اهو شخص آهي جيڪو ڪثرت سان قرآن ڪريم جي تلاوت ڪري، گهڻو مُتقي هجي، سڀني کان وڌيڪ نيڪي جو حڪم ڏيڻ وارو ۽ برائي کان منع ڪرڻ وارو هجي ۽ سڀ کان وڌيڪ صلہ رحمي (يعني رشتيدارن سان سنو سلوڪ ڪرڻ) وارو هجي[114] (6) بيشڪ افضل ترين صدقو اهو آهي جيڪو دشمني لڪائڻ واري رشتيدار تي ڪيو وڃي[115] (7) جنهن قوم ۾ قاطع رحم (يعني رشتيداري ٽوڙڻ وارو) هجي ان (قوم) تي الله پاڪ جي رحمت جو نزول ناهي ٿيندو[116] (8) جنهن کي اهو پسند هجي تہ ان جي لاءِ (جنت ۾) محل ٺاهيو وڃي ۽ ان جا درجات بلند ڪيا وڃن، ان کي گهرجي تہ جيڪو ان تي ظلم ڪري هي ان کي معاف ڪري ۽ جيڪو ان کي محروم ڪري هي ان کي عطا ڪري، ۽ جيڪو ان سان قطع تعلق ڪري هي ان سان ناطو (يعني تعلق) جوڙي[117] (9) حضرت فقيہ ابوالليث سمر قندي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائن ٿا: صلہ رحمي ڪرڻ جا 10 فائدا آهن: ۞ الله پاڪ جي رضا حاصل ٿيندي آهي۞ ماڻهن جي خوشي جو سبب آهي ۞ ملائڪن کي خوشي ٿيندي آهي ۞ مسلمانن طرفان ان شخص جي واکاڻ ٿيندي آهي ۞ شيطان کي ان کان رنج ٿيندو آهي ۞ عمر وڌندي آهي

۞ رزق ۾ برڪت ٿيندي آهي ۞ مري ويل آباءِ ۽ اجداد (يعني مسلمان ابا ڏاڏا) خوش ٿيندا آهن ۞ پاڻ ۾ محبت وڌندي آهي ۞ وفات کان پوءِ ان جي ثواب ۾ اضافو ٿي ويندو آهي ڇوته ماڻهو ان جي حق ۾ دعاءِ خير ڪندا آهن[118] (10) "بهار شريعت" جلد 3 صفحي 558 کان 560 تي آهي: **صله رحمي جي معنيٰ**: رشتي کي ڳنڍڻ آهي يعني مائٽن سان ڀلائي ۽ سٺو سلوڪ ڪرڻ. سڄي اُمت جو هن تي اتفاق آهي ته صلهءِ رِحم "**واجب**" آهي ۽ قطعِ رِحم (يعني رشتو ٽوڙڻ) "**حرام**" آهي. جن رشتيدارن سان سهڻو سلوڪ ڪرڻ واجب آهي اهي ڪير آهن؟ بعض عالمن فرمايو: اهي ذُو رِحَم مَحرم آهن ۽ ڪن فرمايو: ان مان مراد ذُو رِحَم آهن، چاهي محرم هجن يا نه هجن. ۽ ظاهر اهوئي ٻيو قول آهي، حديث ۾ **مطلقًا** (يعني بنا ڪنهن قيد جي) رشتيدارن سان سٺو سلوڪ ڪرڻ جو حڪم آهي. قرآن مجيد ۾ **مطلقًا** (يعني بنا قيد) **ذوي الْقُربيٰ** (يعني قرابت دار) فرمايو ويو پر اها ڳالهه ضرور آهي ته رشتي ۾ جيئن ته مختلف درجا آهن (اهڙي طرح صله رِحَم (يعني رشتيدارن سان بهتر ورتاءُ) جي درجن ۾ به تفاوت (يعني فرق) هوندو آهي. والدين جو مرتبو سڀ کان وڌيڪ آهي ان کان پوءِ ذُو رِحَم محرم جو (يعني اهي رشتيدار جنهن سان نسبي رشتو هجڻ جي ڪري نڪاح هميشه جي لاءِ حرام هجي) ان کان پوءِ باقي رشتيدارن جو مرتبي جي لحاظ کان (يعني رشتي ۾ ويجهڙائي جي ترتيب جي مطابق)[119]

(11) صله رِحمي (يعني رشتيدارن سان سٺو سلوڪ) جون مختلف صورتون آهن، انهن کي هديو ۽ تحفو ڏيڻ (GIFT)، ۽ جيڪڏهن انهن کي ڪنهن ڳالهه ۾ توهان جي اِعانت (يعني مدد) درڪار

هجي تہ ان ڪم ۾ انهن جي مدد ڪرڻ، انهن کي سلام ڪرڻ، انهن جي ملاقات جي لاءِ وڃڻ، انهن وٽ اُٿڻ ويهڻ، انهن سان ڳالهہ ٻولهہ ڪرڻ، انهن سان لطف ۽ مهرباني سان پيش اچڻ [120]

(12) جيڪڏهن ڪو شخص پرديس ۾ هجي تہ رشتيدارن وٽ خط موڪلي، انهن سان خط ۽ ڪتابت جاري رکي تہ جيئن بي تعلقي پيدا نہ ٿئي ۽ ٿي سگهي تہ وطن اچي ۽ رشتيدارن سان ملي ڪري تعلق تازو ڪري، ائين ڪرڻ سان محبت ۾ اضافو ٿيندو.[121] (فون يا انٽرنيٽ جي ذريعي بہ رابطي جي ترڪيب مفيد آهي) (13) **صلہ رحمي** (يعني رشتيدارن سان سٺو سلوڪ)ان جو نالو ناهي تہ جيڪڏهن هو چڱو سلوڪ ڪري تہ توهان بہ ڪيو، ائين ڪرڻ تہ حقيقت ۾ مُڪافات يعني ادلو بدلو ڪرڻ آهي جو ان توهان ڏانهن شيءِ موڪلي توهان بہ ان وٽ اها موڪليو، اهو توهان وٽ آيو توهان ان وٽ هليا ويا، حقيقت ۾ صلہءِ رحمي (يعني رشتيدارن سان سٺو سلوڪ) هي آهي تہ هو ٽوڙي تہ توهان ڳنڍيو، هو توهان کان جدا ٿيڻ چاهي، بي اعتنائي (يعني لاپرواهي) ڪري تو ۽ توهان ان سان مائٽي جي حقن جي (رعايت ۽ لحاظ) ڪريو.[122]

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

پاڙيسري جي باري ۾ 15 سنتون ۽ آداب

8 **فرامينِ مصطفي** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ: (1) الله پاڪ نيڪ مسلمان جي سبب سندس پاڙي جي سؤ گهرن تان مصيبت هٽائي ڇڏيندو آهي. پوءِ پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هي آيت مبارڪ تلاوت فرمائي:

وَلَوۡلَا دَفۡعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعۡضَهُمۡ بِبَعۡضٍ لَّفَسَدَتِ الۡاَرۡضُ [34]

ترجموڪنزالعرفان: ۽ جيڪڏھن الله ماڻھن ۾ ھڪڙن جي ذريعي ٻين کي دفع نہ ڪري تہ ضرور زمين تباھ ٿي ويندي“. [35]

(2) **الله** پاڪ جي ويجھو بهترين پاڙيسري اھو آھي جيڪو پنھنجي پاڙيسري جو خير خواھ ھجي.“[36] (3) اھو جنت ۾ نہ ويندو، جنھن جو پاڙيسري ان جي تڪليفن کان اَمن ۾ نہ رھيو“[37] (4) اھو مومن ناھي جيڪو پاڻ پيٽ ڀري کائي ۽ ان جو پاڙيسري سندس ڀر ۾ بکايل رھي“[38] يعني ڪامل مومن ناھي (5) جنھن پنھنجي پاڙيسري کي اِيذاء ڏنو ان مون کي اِيذايو ۽ جنھن مون کي اِيذايو ان **الله** پاڪ کي اِيذايو.“[39] (6) جبرائيل (عَلَيۡهِ السَّلَام) مون کي پاڙيسري جي باري ۾ برابر وصيت ڪندا رھيا، ايستائين جو مون کي گمان ٿيو تہ پاڙيسري کي وارث بڻائي ڇڏيندا“[40] (7) جيڪو شخص الله ۽ آخرت جي ڏينھن تي ايمان رکي ٿو، ان کي گھرجي تہ اھو پاڙيسري کان سٺي اخلاق سان پيش اچي“[41] (8) چاليھ گھر پاڙيسري آھن.[42] حضرت امام زھري رَحۡمَۃُ اللّٰهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا: ھن مان چئني پاسي جا چاليھ چاليھ گھر مراد آھن.[43] ”نُزھۃ القاري“ ۾ آھي: پاڙيسري ڪير آھي ان کي ھر شخص پنھنجي عُرف ۽ معاملي سان سمجھي سگھي ٿو“[44] (9) حضرت امام محمد بن محمد بن محمد غزالي رَحۡمَۃُ اللّٰهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا: پاڙيسري جي حقن مان ھيءُ بہ آھي تہ ان کي سلام ڪرڻ ۾ پَھل ڪري. ان کان ڊگھي گفتگو نہ ڪري، ☆ ان جي حالات جي باري ۾ وڌيڪ پڇاڱو نہ ڪري.☆ ھو بيمار ھجي تہ ان کي پڇڻ وڃي، ☆ مصيبت جي

وَقت ان جي غم خواري ڪري ۽ ان جو ساٿ ڏئي.☆ خوشي جي موقعي تي ان کي مبارَڪ باد ڏئي ۽ ان سان خوشي ۾ شرڪت ظاهر ڪري. ☆ ان جي غلطين کي در گذر ڪري، ☆ ڇت تان ان جي گهر ۾ نہ ڏسي،☆ ان جي گهر جو رستو تنگ نہ ڪري. ☆ هو پنهنجي گهر ۾ جيڪو ڪجهہ وني وڃي رهيو آهي ان کي ڏسڻ جي ڪوشش نہ ڪري. ☆ ان جي عيبن تي پردو وجهي، ☆ جيڪڏهن اهو ڪنهن حادِثي يا تڪليف جو شڪار هجي تہ هڪدم ان جي مدد ڪري.☆ جڏهن هو گهر ۾ موجود نہ هجي تہ ان جي گهر جي حفاظت کان غفلت نہ ڪري. ☆ ان جي خلاف ڪا ڳالهہ نہ ٻڌي ۽ ان جي گهروارن کان نگاهن کي پست (يعني هيٺ) رکي. ☆ اُن جي ٻارن سان نرم گُفتگو ڪري،☆ ان کي جن ديني يا دُنيوي اُمور جو علم نہ هجي ان جي باري ۾ انهن جي رَهنمائي ڪري.(45)

(10) **حڪايت:** حضرت عبد الله بن مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُ جي خدمت ۾ هڪ شخص عرض ڪيو: منهنجو هڪ پاڙيسري آهي جيڪو مون کي تڪليف پهچائي ٿو، مون کي گاريون ڏي ٿو ۽ مون تي سختي ڪري ٿو. فرمايائون: جيڪڏهن ان توهان جي باري ۾ الله پاڪ جي نافرماني ڪئي آهي تہ توهان ان جي باري ۾ الله پاڪ جي فرمانبرداري ڪيو.(46)

(11) **حڪايت:** هڪ بزرگ جي گهرن ۾ ڪوئن جي ڪثرت هئي، ڪنهن عرض ڪيو: حضرت! جيڪڏهن اوهان ٻلي رکو تہ تمام سٺو آهي. فرمايائون: مون کي ڊپ آهي تہ ڪوئو ٻليءَ جو آواز ٻڌي پاڙيسري جي گهر ۾ نہ هليو وڃي هن طرح مان ان جي لاءِ اها ڳالهہ

پسند ڪرڻ وارو تي ويندس جنهن کي مان پاڻ لاءِ پسند نٿو ڪيان.[47] (12) منقول آهي: فقير پاڙيسري قيامت جي ڏينهن مالدار پاڙيسري جو دامن پڪڙي چوندو: اي منهنجا رب! هن کان پڇ هن مون کي پنهنجي سٺي سلوڪ کان ڇو محروم ڪيو ۽ مون تي پنهنجو دروازو ڇو بند ڪيو.؟ [48] (13) هڪ شخص عرض ڪيو: يارسولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! فُلاڻي عورت سڄي رات عبادت ڪري ٿي، ڏينهن جو روزو رکي ٿي، وڏي نيڪ آهي، صدقو خيرات به گهڻو ڪري ٿي، پر هوءَ پنهنجي زبان سان پاڙيسرين کي تڪليف پهچائي ٿي. پياري آقا، مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فرمايو: اها جهنم ۾ آهي. انهن عرض ڪيو: يارسولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! فُلاڻي عورت جي باري ۾ گهڻو ٻڌڻ ۾ اچي ٿو ته ان جي (نفل) روزن صدقن ۽ نماز ۾ ڪمي آهي ۽ اها پنير (CHEESE) جا ٽڪرا صدقو ڪري ٿي ۽ پنهنجي زبان سان پاڙيسرين کي تڪليف ناهي ڏيندي. ارشاد فرمايائون: اها جنّت ۾ آهي.[49] (14) **فرمانِ مصطفيٰ** صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم! پاڙيسري ٽي قسم جا آهن: ڪجهه جا ٽي حق آهن ڪجهه جا ٻه ۽ ڪجهه جو هڪ حق آهي، جيڪي پاڙيسري مسلمان ۽ رشتيدار هجن. ان جا ٽي حق آهن: پاڙيسري هجڻ جو حق، اسلام جو حق ۽ رشتيداري جو حق، پاڙيسري مسلمان جا ٻه حق آهن: پاڙيسري هجڻ جو حق، اسلام جو حق ۽ پاڙيسري ڪافر جو صرف هڪ حق، پاڙيسري هجڻ جو حق[50] (15) **حڪايت**: حضرت **بايزيد بسطامي** رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه جو هڪ پاڙيسري ڪافِر هو، هڪ ڀيري هو ڪٿي سَفر تي ويو، ان جا ٻار ٻچا گهر ۾ ئي هئا، رات ٿي ته حضرت **بايزيد بسطامي** رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه کي ڪافِر پاڙيسري جي گهران ٻار جي روئڻ جو

آواز آيو، پاڻ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه پڇا ڪئي ته ٻار ڇو روئي رهيو آهي، خبر پئي: پاڙيسري جي گهر ۾ چراغ نه آهي، ٻار اونداهي ۾ گهٻرائي ٿو، ان ڪري روئي ٿو، حضرت بايزيد بسطامي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه جلدي مان هڪ چراغ ۾ تيل وجهي ڪافِر پاڙيسري جي گهر موڪلي ڏنو، پوءِ جيستائين پاڙيسري سَفر تان نه موٽيو، پاڻ روزانو چراغ ۾ خُوب تيل وجهي ان جي گهر موڪليندا هئا. جڏهن هو ڪافِر پاڙيسري سَفَر تان موٽيو ته ان جي زال حضرت بايزيد بسطامي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه جي حُسْنِ سلوڪ جو سڄو واقعو ٻڌايو. هن ڪافر چيو ته جنهن گهر ۾ بايزيد جو چراغ اچي ويو، اتي (ڪفر جي) اونداهي ڇو رهي؟ سيئي گهر ڀاتي مسلمان ٿي ويا.[51]

مهمان نوازي جون 30 سنتون ۽ آداب

مصطفيٰ ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **جا اٺ** (8) **فرمانَ** (1) "جيڪو الله پاڪ ۽ قيامت تي ايمان رکي ٿو ان کي گهرجي ته مهمان جو احترام ڪري.[83] **مُفَسِّرِ قرآن**، حضرت مفتي احمد يار خان رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه هن حديث پاڪ جي حوالي سان فرمائن ٿا: **مهمان جو احترام** اهو آهي ته ان سان خنده پيشاني (يعني مسڪرائي چڱي طرح) ملي، هن جي لاءِ ڪاڌي ۽ ٻين خدمتن جو اهتمام ڪري جيستائين ٿي سگهي هٿ سان هن جي خدمت ڪري[84] (2) جيڪو **الله** پاڪ ۽ قيامت تي ايمان رکي ٿو ان کي گهرجي ته مهمان کي تڪليف نه ڏئي[85] (3) جڏهن ڪو **مهمان** ڪنهن وٽ ايندو آهي ته پنهنجو رزق کڻي ايندو آهي ۽ جڏهن ان وٽان ويندو آهي ته صاحبِ خانه (يعني گهروارن) جا گناهه بخشرائڻ جو سبب بڻبو آهي[86] (4) جنهن نماز قائم ڪئي، زڪوٰت ادا ڪئي، حج

ادا ڪيو، رمضان جا روزا رکيا ۽ مهمان جي مهمان نوازي ڪئي، اهو جنت ۾ داخل ٿيندو [87] (5) جيڪو شخص قدرت جي باوجود مهمان نوازي نٿو ڪري ان ۾ ڀلائي ناهي[88] (6) انسان جي ڪم عقلي آهي جو هو پنهنجي **مهمان** کان خدمت وٺي[89] (7) سنّت هي آهي ته انسان مهمان کي دروازي تائين ڇڏڻ وڃي[90] (8) جنهن گهر ۾ ڪاڌو وڃي ان ۾ خير و برڪت تمام تيزي سان ايندي آهي سواءِ ان ڇري جي جيڪا اٺ جي ڪوهان تائين وڃي.[91]

حديث جي شرح: يعني جنهن گهر ۾ مهمان، زائرين، ملاقاتي ماڻهو ڪاڌو ڪائيندا رهن اتي برڪت رهندي آهي، نه ته گهروارا پاڻ ته هر گهر ۾ ئي ڪائيندا آهن. اٺ جي ڪوهان ۾ هڏي ناهي هوندي چربي ئي هوندي آهي ان کي ڇري تمام جلدي ڪٽيندي آهي ۽ ان جي تهه تائين پهچي ويندي آهي ان کري هن سان تشبيهه ڏني وئي آهي. يعني اهڙي گهر ۾ خير و برڪت تمام جلدي پهچندي آهي[92]

(9) حضرت بيبي خديجه رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فرمائن ٿيون: ”پاڻ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ته رشتيدارن سان بهترين سلوڪ ڪندا آهن، مسافرن جي **مهمان نوازي ڪندا آهن** ۽ حق ۽ انصاف جي خاطر سيني جي مصيبتن ۽ مشڪلاتن ۾ ڪم ايندا آهن“[93] (10) هڪ شخص عرض ڪيو: يارسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مان هڪ شخص وٽ ويس، ان منهنجي مهماني نه ڪئي، هاڻي اهو مون وٽ اچي ته ڇا مان ان سان بدلو وٺان؟ ارشاد فرمايائون: نه بلڪ توهان ان جي مهماني ڪيو[94]

(11) حضرت عَطاء رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائن ٿا: حضرت ابراهيم خليلُ الله عَلَيْهِ السَّلَام جو جڏهن ڪاڌو ڪائڻ جو وقت ايندو هو ۽ ڪو گڏ ڪائڻ وارو

نہ هوندو هو تہ هڪ يا ٻہ ٻہ ميل تائين ان جي تلاش ۾ نڪري ويندا هئا تہ ڪو گڏ کائڻ وارو ملي وڃي. [95] (12) حضرت عِڪْرِمَہ رَحْمَۃُ اللہِ عَلَیْہ فرمائن ٿا: حضرت ابراهيم خليلُ الله عَلَيۡهِ السَّلَام جو لقب ”اَبُوْ الضَّيفان“ (يعني وڏو مهمان نواز) مشهور هو، هن جي مڪان جا چار دروازا هئا ۽ اهي ڏسندا رهندا هئا تہ ڪنهن دروازي سان ڪو اچڻ وارو اچي ٿو [96] (13) خادِمُ النّبي حضرت انس بن مالڪ رَضِیَ اللہُ عَنْہ فرمائن ٿا: جنهن گهر ۾ مهمان ناهي ايندو ان ۾ رحمت جا ملائڪ ناهن ايندا [97] (14) حضرت مفتي احمد يار خان رَحْمَۃُ اللہِ عَلَیْہ فرمائن ٿا: اسان جو مهمان اهو آهي جيڪو اسان سان ملاقات جي لاءِ ٻاهران (يعني ٻئي شهر يا ملڪ) مان اچي چاهي ان سان اسان جي واقفيت پهريان ڪان هجي يا نہ هجي، جيڪو اسان جي لاءِ پنهنجي ئي محلي يا پنهنجي ئي شهر مان ملڻ اچي ٻہ چار منٽن جي لاءِ اهو ملاقاتي آهي مهمان ناهي. ان جي خاطرداري (مثال طور چڱي طرح ملڻ، چانهہ پاڻي پيارڻو هجي) تہ پياريو پر ان جي دعوت ناهي ۽ جيڪو ناواقف شخص پنهنجي ڪم جي لاءِ اسان وٽ اچي اهو مهمان ناهي جيئن حاڪم يا مفتي وٽ مقدّمي وارا يا فتوٰي وٺڻ وارا ايندا آهن اهي حاڪم (يا مفتي) جا مهمان ناهن [98] (15) مهمان کي گهرجي تہ پنهنجي ميزبان جي مصروفيتن ۽ ذِمّيدارين جو لحاظ رکي (16) **بهارِشريعت** جلد 3 صفحو 391 تي حديث نمبر 14 آهي: جيڪو شخص الله (پاڪ) ۽ قيامت جي ڏينهن تي ايمان رکي ٿو، اهو مهمان جي تعظيم ڪري، هڪ ڏينهن رات ان جو جائزو آهي (يعني هڪ ڏينهن ان جي پوري خاطرداري) ڪري، جيستائين ممڪن هجي ان جي لاءِ اهتمام سان

ڪاڌو تيار ڪرائي ۽ مهمان نوازي تي ڏينهن آهي(يعني هڪ ڏينهن ڪان بعد اهتمام نہ ڪري بلڪ جيڪو حاضر هجي اهو ئي پيش ڪري) ۽ ٽن ڏينهن ڪان بعد صدقو آهي، مهمان جي لاءِ اهو حلال ناهي تہ ان وٽ ترسيو رهي جو ان کي (يعني ميزبان کي) مشقت ۾ وجهي ڇڏي[99] (17) جڏهن اوهان ڪنهن وٽ مهمان تي وڃو تہ مناسب آهي تہ چڱين چڱين نيتن سان حيثيّت آهر ميزبان يا ان جي ٻارن جي لاءِ تحفا وٺي وڃو.(18) حضرت علّامہ مولانا مفتي محمد امجد علي اعظمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائن ٿا: مهمان لاءِ چار ڳالهيون ضَروري آهن (1) جاتي ويهاريو وڃي اتي ويهي. (2) جيڪو ڪجهہ ان جي اڳيان پيش ڪيو وڃي ان تي خوش ٿئي، ائين نہ ٿئي جو چوڻ لڳي: ان کان سنو تہ مان پنهنجي ئي گهر کائيندو آهيان يا اهڙي قسم جا ٻيا لفظ. (3) ميزبان کان اجازت وٺڻ بغير اتان نہ اُٿي ۽ (4) جڏهن اتان کان وڃي تہ ان جي لاءِ دُعا ڪري[100] (19) گهر يا ڪاڌي وغيره جي مُعامَلات ۾ ڪنهن قسم جي تنقيد نہ ڪري، ۽ نہ ئي ڪوڙي ساراهہ (20) **ميزبان** بہ مهمان کي ڪوڙ جي خطري ۾ وجهندڙ سُوال نہ ڪري مثال طور چوڻ اسان جو گهر ڪيئن لڳو؟ يا چوي اسان جو ڪاڌو اوهان کي پسند آيو يا نہ؟ اهڙن موقعن تي جيڪڏهن نہ پسند هجڻ جي باوُجُود **مِهمان مُرَوَّت** ۾ ڪاڌي جي ڪوڙي تعريف ڪندو تہ گنهگار ٿيندو (21) ميزبان اهڙي طرح جو سُوال بہ نہ ڪري تہ ”اوهان پيٽ ڀري ڪاڌو يا نہ؟“ چوتہ اتي بہ جواب ۾ ڪوڙ جو انديشو آهي چوتہ گهٽ کائڻ جي عادت يا پرهيزي يا ڪنهن بہ مجبوري تحت گهٽ کائڻ جي باوُجُود اصرار ۽ تڪرار کان بچڻ جي لاءِ مِهمان کي

ڪوڙ ڳالهائڻو پئجي ويندو آهي ته ”مون گهڻو کاڌو آهي.“
(22) ڪڏهن ته کاڌي جي موقعي تي مهمان تي هڪ شخص مقرر ڪيو ويندو آهي جيڪو پنهنجي هٿ سان مهمان جي پليٽ ۾ کاڌو يا ڀاڄي، وغيره وجهندو رهندو آهي، مهمان کي ان سان پريشاني ٿي سگهي ٿي، مثال طور اهو ڀوڳي کائڻ کان بچڻ چاهي ٿو ۽ ميزبان تي مقرر شخص ڀوڳيون وجهندو پيو وڃي (23) ميزبان کي گهرجي ته مهمان کي وقت بوقت چوي ته ”اجا کائو“ پر ان تي اِصرار نه ڪري. ڪٿي اِصرار جي ڪري ايترو وڌيڪ نه کاڌو وڃي جو ان جي لاءِ نقصان ده هجي[101] (24) حضرت امام ابوحامد محمد بن محمد بن محمد غزالي رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا: ساٿي گهڻ کائيندو هجي ته رغبت ڏياريندي ان کي چئي: کائو! پر ٽن ڀيرن کان وڌيڪ نه چيو وڃي ڇوته اهو ”اصرار“ ڪرڻ ۽ حد کان وڌڻ ٿيو[102] (25) ميزبان کي بالڪل خاموش نه رهڻ گهرجي ۽ ائين به نه ڪرڻ گهرجي ته کاڌو رکي غائب ٿي وڃي بلڪ اتي حاضر رهي[103] (26) مهمانن جي سامهون خادم وغيره تي ناراض نه ٿيو[104] (27) ميزبان کي گهرجي ته مهمان جي خاطرداري ۾ پاڻ مشغول ٿئي، خادمن جي ذمي هن کي نه ڇڏي جو مهمانن جي خاطرداري حضرت ابراهيم خليلُ الله عَلَيۡهِ السَّلَام جي سنت آهي[105] جيڪو شخص پنهنجي مسلمانن ڀائرن سان کائي ٿو ان کان(قيامت جي ڏينهن ان کاڌي جو) حساب نه ٿيندو[106]
(28) حضرت امام ابوحامد محمد بن محمد بن محمد غزالي رَحۡمَةُ اللهِ عَلَيۡه فرمائن ٿا: جيڪو شخص گهڻ کائيندڙ هجي جڏهن اهو ماڻهن سان گڏجي کائي ته ٿوري دير کان بعد کائڻ شروع ڪري ۽ ننڍا گره

ڪٽي ۽ آهستي آهستي کائي ته جيئن آخر تائين پين جو ساٿ ڏئي سگھي"[107] (29) جيڪڏهن ڪنهن هن ڪري جلدي مان هٿ روڪي ورتو ته جيئن ماڻهن جي دل ۾ عزت پيدا ٿئي ۽ هن کي بک کان گھٽ کائڻ وارو تصور ڪن ته رياڪار ۽ جهنم جي باهه جو حقدار آهي (30) جيڪڏهن بک کان وڌيڪ هن ڪري کاڌو ته مهمان سان کائي رهيو آهيان ۽ معلوم آهي ته هي هٿ روڪي وٺندو ته مهمان شرمائي ويندو ۽ پيٽ پري نه کائيندو ته هن صورت ۾ به ڪجھ وڌيڪ کائڻ جي اجازت آهي جڏهن ته ايتري ئي زيادتي هجي جنهن سان معدو خراب ٿيڻ جو خطرو نه هجي.[108]

صَلُّوا عَلَی الْحَبِيب! صَلَّی اللّٰهُ عَلٰی مُحَمَّد

حوالاجات

(۵۲) ترمذی ۳۵۲/۳ حديث۱۸۹۲ (۵۳) ابوداوٗد ۴۷۴/۳حديث۳۷۲۸ (۵۴) مراٰۃ۷۷/۶ (۵۵) ماخوذ از: فتاوٰی رضويہ ۵۷۵/۴ ، ۲۱/ ۶۶۹ (۵۶) اتحافُ السّادَۃ ۵۹۴/۵ (۵۷) احياءُ الْعُلُوم۸/۲ (۵۸) الفتاوی الفقهية الكبرٰی لابن حجر الهيتمی ۱۱۷/۴ (۵۹) دُرِّمُختار ۵۶۰/۹ (۶۰) بہارِشريعت ۴۲۰/۳ (۶۱) عالمگيری ۳۳۷/۵ (۶۲) اَلْفردَوس بمأثور الْخطاب ۳۳۳/۲حديث۳۵۰۱ (۶۳) مُعجَم اَوسط۲۵۶/۲حديث۳۲۰۲ (۶۴) مُلَخَّص ازبہارِشريعت ۳۷۸/۳ (۶۵) احياءُ الْعُلُوم۵/۲ (۶۶)رَدُّالْمُحتَار ۵۶۲/۹ (۶۷) بہارِشريعت ۳۷۷/۳ (۶۸) رَدُّالْمُحتَار ۵۶۶/۹ (۶۹) احياءُ الْعُلُوم ۲۲/۲ (۷۰) ترمذی ۲۵۰/۵ حديث ۳۳۹۹ ، ابن ماجہ ۲۸۴/۴حديث ۳۸۶۹ (۷۱) اَلفردَوس ۲۸۲/۱ حديث۱۱۰۶ (۷۲) رَدُّالْمُحتَار۵۶۲/۹ (۷۳) حياتِ اعلٰی حضرت۱۰۷/۱ (۷۴) فتاوٰی رضويہ۲۱/ ۶۶۹ (۷۵) الشمائل المحمدية للترمذی ص۹۶حديث۱۳۳ (۷۶) جَمْعُ الْجَوامِع ۱/ ۳۴۷ حديث ۲۵۵۸ (۷۷) ابنِ ماجہ ۱۴/۴حديث۳۲۷۱ (۷۸تا ۷۹) احياء ا لعلوم ۲/ ۸ (۸۰) ا لحصن الحصين ص۷۱ (۸۱تا ۸۲) احياء الْعُلُوم ۸،۴/۲ (۱۰۹) پ۴،اَلنّساء :۱(۱۱۰)تفسيرِمظہری۲۱۲/۲ (۱۱۱) بخاری ۱۳۶/۴حديث۶۱۳۸ (۱۱۲) اَلْفردَوس۹۹/۲حديث۲۵۲۶ (۱۱۳) بُخاری۹۷/۴ حديث۵۹۸۴ (۱۱۴) مُسند امام احمد ۴۰۲/۱۰ حديث۲۷۵۰۴ (۱۱۵) ايضا ۱۳۸/۹ حديث ۲۳۵۸۹ (۱۱۶) اَلزّواجِر۱۵۳/۲ (۱۱۷) اَلْمُستَدرَک ۱۲/۳حديث۳۲۱۵ (۱۱۸) تَنبيہُ الغافلين ص۷۳ (۱۱۹) رَدُّالْمُحتار ۶۷۸/۹ (۱۲۰) دُرَر ۳۲۳/۱ (۱۲۱تا۱۲۲) رَدُّ الْمُحتار ۶۷۸/۹ (۳۴) پ۲، البقرۃ:۲۵۱ (۳۵) مجمع الزوائد ۲۹۹/۸حديث۱۳۵۳۳ (۳۶) ترمذی۳/ ۳۷۹حديث۱۹۵۱ (۳۷) مُسلِم ص۴۳ حديث۴۶ (۳۸) شُعَبُ الْاِيمان ۲۲۵/۳حديث۳۳۸۹ (۳۹) اَلتَّرغِيب وَالتَّرہِيب۲۴۱/۳حديث۱۳ (۴۰) بُخاری ۱۰۴/۴حديث۶۰۱۴ (۴۱) مُسلِم ص۴۴حديث ۴۸ (۴۲تا

(۴۳ مراسیل ابی داود ص۱۶ (۴۴) نزہۃ القاری ۵۶۸/۵ (۴۵تا ۴۸) احیاءُ العلوم ۲۶۷/۲،۲۶۶،۲۶۷ مُلَخّصاً (۴۹) مُسند احمد بن حنبل ۴۴۱/۳ حدیث۹۶۸۱ (۵۰) شُعَبُ الْایمان ۸۳/۷ حدیث۹۵۶۰ (۵۱) مراٰۃ ۵۷۳/۶ (۸۳) بُخاری ۱۰۵/۴حدیث۶۰۱۸ (۸۴) مراٰۃ ۵۲/۶ (۸۵) اکرام الضیف ص۲۵حدیث۱۳ (۸۶) کَنْزُالْعُمّال ۱۰۷/۹ حدیث۲۵۸۳۱ (۸۷) معجم کبیر۱۰۶/۱۲ حدیث۱۲۶۹۲ (۸۸) مُسند احمد بن حنبل ۱۴۲/۶حدیث ۱۷۴۲۴ (۸۹) اَلْجامعُ الصَّغیر ص۲۸۸حدیث ۴۶۸۶ (۹۰) ابن ماجہ ۵۲/۴حدیث۳۳۵۸ (۹۱) ابن ماجہ۵۱/۴حدیث ۳۳۵۷ (۹۲) مراٰت۶۷/۶ (۹۳) سیرت مصطفی ص۱۰۹مختصراً (۹۴)ترمذی ۴۰۵/۳حدیث۲۰۱۳ (۹۵تا ۹۶) تنبیہ الغافلین ص۲۴۹ (۹۷) احیاء العلوم (اردو) ۴۳/۲، احیاء العلوم ۱۶/۲ (۹۸) مراٰۃ ۵۴/۶ (۹۹) بُخاری ۱۳۶/۴حدیث ۶۱۳۵ (۱۰۰) بہارِ شریعت ۳۹۴/۳، عالمگیری۳۴۴/۵ (۱۰۱) عالمگیری ۳۴۴/۵ (۱۰۲) احیاءُ العلوم ۹/۲ (۱۰۳تا۱۰۴) عالمگیری ۳۴۵/۵ (۱۰۵)عالمگیری۳۴۵/۵، بہارِ شریعت ۳۹۴/۳ (۱۰۶)قوت القلوب۳۰۶/۲ (۱۰۷) مِرقاۃُ الْمَفاتیح۸۴/۸ تحتَ الحدیث۴۲۵۴ (۱۰۸) مُلَخَّص از دُرِّمُختار ۵۶۱/۶

ايندڙ هفتي جو رسالو

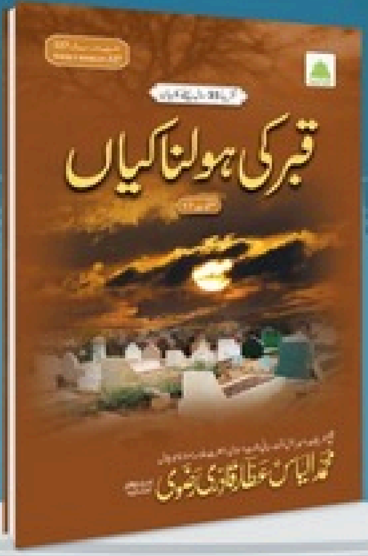

عالمي مدني مرڪز فيضان مدينه محله سوداگران پراڻي سبزي منڊي ڪراچي

UAN: +92 111 25 26 92 Ext: 7213

Web: www.dawateislami.net / E-mail: translation@dawateislami.net